

Abcházsko a Rusko: kontúry bilaterálnych vzťahov

Martin Braxatoris | 06.03.2009

Po uznaní nezávislosti Abcházska a Južného Osetska zo strany Ruskej federácie nadviazala Moskva začiatkom septembra 2008 so spomínanými odštiepeneckými republikami diplomatické styky. V druhej polovici októbra 2008 bolo oznámené, že ruský prezident vymenoval veľvyslancov v Suchumi a v Cchinvali. K odovzdaniu poverovacích listín ruskému veľvyslancovi v Suchumi Semionovi Grigorjevovi do rúk prezidenta Sergeja Bagapša došlo v polovici decembra 2008.

Za rozvoj bilaterálnej spolupráce medzi Ruskou federáciou a Abcházskom z ruskej strany inštitucionálne zodpovedá ruský veľvyslanec v Suchumi. Podľa **(1)** je vzdelaním orientalista a v diplomatických kruhoch je známy ako predstaviteľ klasickej ruskej orientalistickej školy. Pôsobil v diplomatickej misii Moskvy v Iráne, neskôr ako tlačový atašé ruského veľvyslanectva v Iráne a ako diplomatický radca na veľvyslanectve Ruska v Afganistane. V rokoch 2005 - 2007 viedol ako predstaviteľ ruského ministerstva zahraničia ruskú expertnú delegáciu na rokovaníach o realizácii dohôd týkajúcich sa odsunu ruských vojenských základní v Gruzínsku. Zaoberal sa tiež otázkami vysporiadania gruzínsko-abcházskeho konfliktu. V roku 2008 pôsobil ako námestník riaditeľa odboru ministerstva zahraničia zodpovedného za záležitosti južného Kaukazu a ako vedúci oddelenia uvedeného odboru. Je nositeľom diplomatickej hodnosti mimoriadneho a splnomocneného veľvyslancu 2. triedy.

Z abcházskej strany za rozvoj bilaterálnych vzťahov s Moskvou zodpovedá doterajší splnomocnený predstaviteľ Abcházska v Moskve Igor Achba. Podľa **(2)** sa narodil v roku 1949 v Suchumi, absolvoval štúdium na právnickej fakulte Lomonosovovej university. V

roku 1975 ukončil ašpirantúru na Inštitúte štátu a práva. Pracoval ako odborný asistent vedecko-výskumného centra sovietskeho ministerstva kultúry a ako referent aparátu Najvyššej rady ZSSR. Od roku 1992 do roku 2004 pôsobil ako splnomocnený predstaviteľ Abcházska v Moskve. V roku 2004 vykonával funkciu ministra zahraničných vecí Abcházska. Od roku 2008 pôsobí ako veľvyslanec Abcházska v Ruskej federácii. Je nositeľom diplomatickej hodnosti mimoriadneho a splnomocneného veľvyslancu.

Po schválení návrhov zmlúv o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci medzi Ruskom a odštiepenými republikami (rámcové zmluvy) Štátnou dumou RF **(3)** ich koncom októbra 2008 ratifikovala Rada federácie. Zmluvy vytvárajú legislatívnu bázu pre rozvoj vzájomných vzťahov Ruska s Abcházskom a Južným Osetskom v oblasti politickej, hospodárskej, vojensko-technickej a humanitárnej spolupráce. Osobitný bod zmlúv tvorí možnosť poskytovania dvojitej štátnej príslušnosti občanom Ruska, Abcházska a Južného Osetsku. Podľa ustanovení predmetných zmlúv sa v separatistických republikách zavádza Ruský rubel ako oficiálna mena. Rámcové zmluvy tiež obsahujú záväzok poskytnúť právo využívania a inovácie vojenskej infraštruktúry a vojenských objektov na území štátu armádou druhej zmluvnej strany. V Abcházsku pritom Moskva plánuje na dvoch vojenských základniach nasadiť 3 700 vojakov.

Podľa vyjadrenia ministra zahraničných vecí RF Sergeja Lavrova z druhej polovice decembra 2008 **(4)** je vo vysokom štádiu pripravenosti 20 zmlúv nadväzujúcich na rámcovú zmluvu medzi Ruskou federáciou a Abcházskom, z ktorých najdôležitejšie sa týkajú oblasti bezpečnosti. Lavrov uviedol, že sa s ministrom zahraničných vecí Abcházska Sergejom Šambom dohodol na zintenzívnení práce nad zmluvami tak, aby ich bolo možné podpísať na začiatku roku 2009.

S kým Moskva rokuje

Abcházsku stranu na úrovni ministra zahraničných vecí zastupuje Sergej Šamba. Narodil sa v roku 1951 v Gudaute. Podľa (5) študoval na fakulte histórie Tbilisského štátneho pedagogického inštitútu. Po skončení základnej vojenskej služby pracoval v Inštitúte abcházskeho jazyka, literatúry a histórie. Pôsobil ako laborant, asistent, odborný asistent a vedecký tajomník na oddelení archeológie uvedeného ústavu. Obhájil dizertačnú prácu v odbore historické vedy. Zúčastnil sa na viacerých archeologických expedíciách na území sovietskeho Abcházska. V roku 1990 sa stal predsedom spoločensko-politického hnutia Ajdgylara. Neskôr bol poslancom abcházskeho parlamentu a predsedom výboru pre vedu, kultúru a vzdelávanie. Počas gruzínsko-abcházskeho konfliktu pôsobil ako prvý námestník abcházskeho ministra obrany. V roku 1996 bol vymenovaný za predsedu Nadácie abcházskej kultúry. V roku 1997 sa stal abcházskym ministrom zahraničných vecí. V roku 1998 obhájil na Jerevanskom inštitúte archeológie doktorskú dizertačnú prácu. V júni 2004 odstúpil z funkcie ministra. V prezidentských voľbách v roku 2004 bol kandidátom organizácie Jednotné Abcházsko na úrad prezidenta. Tesne pred voľbami vytvoril a predsedal Sociálno-demokratickej strane Abcházska. Vo voľbách dňa získal takmer 10% hlasov a obsadil tak tretie miesto. Od decembra 2004 opäť pôsobí vo funkcii ministra zahraničných vecí. Šamba je z pohľadu regionálneho pôvodu jedným z najvplyvnejších predstaviteľov tzv. gudautského klanu. Je rešpektovaný Moskvou aj západnými partnermi. V médiách sa spomína ako možný kandidát v nasledujúcich prezidentských voľbách (6).

Na rozdiel od „hybkého“ Šambu, abcházskemu prezidentovi Bagapšovi možno pripísať snahu o realizáciu nezávislej politiky. Na podporu uvedenej tézy sa uvádza Bagapšove vyjadrenie o nesúhlase so zriadením ruských vojenských základní na území Abcházska (7). Bagapš však v rozhovore pre denník Rossijskaja gazeta (8) poprel mediálne informácie, že vystupoval proti

umiestneniu ruských vojenských základní na území Abcházska, pričom malo dôjsť k dezinterpretácii jeho vyjadrenia o tom, že v Abcházsku nie je plánované umiestnenie nových základní, ale rekonštrukcia existujúcich objektov. Aj v prípade pravdivosti pôvodných informácií je zrejmé, že jeho nesúhlas s vybudovaním základní má skôr deklaratívny než realistický charakter.

Sergej Bagapš sa narodil v roku 1949 v Suchumi. Podľa (9) študoval na Gruzínskom inštitúte subtropického hospodárstva v Suchumi. Pracoval ako vedúci agronomického oddelenia Moskovského sovchozu éterických olejov. Po skončení základnej vojenskej služby sa začal venovať práci v Komsomole, pričom pôsobil ako inštruktor Abcházskeho oblastného výboru, vedúci úseku informácií ústredného výboru gruzínskeho Komsomolu, vedúci oddelenia robotníckej a roľníckej mládeže gruzínskeho Komsomolu, tajomník Abcházskeho oblastného výboru propagandy a agitácie gruzínskeho Komsomolu a ako prvý tajomník Abcházskeho oblastného výboru gruzínskeho Komsomolu. Následne pôsobil ako prvý tajomník očamčirského okresného výboru gruzínskej komunistickej strany. Neskôr pôsobil ako podpredseda Štátneho pôdohospodárskeho výboru sovietskeho Abcházska a ako predseda očamčirskej Okresnej rady národných poslancov. Od roku 1991 pôsobil ako poslanec abcházskeho parlamentu a ako prvý podpredseda abcházskej vlády. V roku 1999 odišiel z vlády a stal sa riaditeľom štátnej energetickej spoločnosti Černomorenergo. V roku 2004 ho strana Jednotné Abcházsko a združenie veteránov gruzínsko-abcházskej vojny Amcachara navrhli za prezidenta, pričom v prezidentských voľbách zvíťazil s tesnou väčšinou hlasov. Po konflikte s Moskvou podporovaným protikandidátom Raulom Chadžimbom a protichodných rozhodnutiach najvyššieho súdu bola začiatkom decembra 2004 pri prostredníctve Vladimíra Kolesnikova dosiahnutá dohoda o národnom zmierení. V roku 2005 nastúpil do úradu prezidenta Bagapš, pričom jeho protikandidát obsadil funkciu viceprezidenta. Vzhľadom na

regionálne väzby v Očamčire je Bagapš považovaný za predstaviteľa očamčirských Abcházcov.

Podľa vyjadrenia Mamuku Arešidzeho pre portál DespitemBorders.com **(10)** v súčasnosti dochádza ku konsolidácii abcházskeho etnika v snahe zabrániť Moskve dosadiť na dôležité posty v krajine ľudí ruskej národnosti. V rámci uvedenej Gruzínskom podporovanej tézy dochádza k útlmu konkurencie tzv. gudautského a očamčirského klanu s cieľom uchovania abcházskej etnicity.

Ruský vplyv v Abcházsku

Zatiaľ čo ruským veľvyslancom v Suchumi sa stal Semion Grigorjev, za neoficiálneho konzula Moskvy je označovaný Gennadij Nikitčenko. Je etnickým Rusom udomácneným v Abcházsku, predsedom abcházskeho Kongresu ruských občin a členom Rady spoluobčanov pri ruskej Štátnej dume. Podľa **(11)** sa narodil roku 1946 v meste Jenakijevo v Doneckej oblasti v Ukrajinskej SSR. Slúžil v sovietskej armáde v Žitomire. Pracoval v metalurgickom závode v rodnom meste a študoval na bansko-metalurgickom inštitúte v meste Kommunarsk v odbore inžinier-elektotechnik. Neskôr pôsobil ako vedúci inžinier očamčirskej hydinárskej fabriky a ako vedúci oddelenia mechanizácie očamčireského trustu. Je veteránom gruzínsko-abcházskeho konfliktu, pôsobil ako náčelník štábu mergul'ského práporu a ako zástupca veliteľa Východného frontu pre techniku a výzbroj. Od roku 1994 je predsedom abcházskeho Kongresu ruských občin a členom Rady spoluobčanov Štátnej dumy RF.

Blízkym Moskve je tiež prvý námestník abcházskeho ministra obrany a náčelník generálneho štábu Anatolij Zajcev. Narodil sa v roku 1945 v Čojbalsane na východe Mongolska. Podľa **(12)** jeho otec pôsobil v sovietskej armáde, predkovia po materskej línii pochádzali z

Abcházska. Do nástupu na Blagoveščenské tankové učilište býval v Zabajkalsku. Po jeho absolvovaní študoval na akadémii tankových vojsk a na akadémii ruského generálneho štábu. Posobil vo všetkých funkciách od veliteľa tankovej čaty po náčelníka štábu vojenského okruhu. Slúžil na Ďalekom východe, v Zabajkalsku, na Ukrajine, vo východnom Nemecku a v Československu. Pôsobil ako hlavný vojenský poradca v Sýrii a ako zástupca veliteľa Zabajkalského vojenského okruhu. V roku 2003 získal abcházske občianstvo na pozvanie abcházskej vlády vstúpil do abcházskej armády. V roku 2004 bol vymenovaný za námestníka abcházskeho ministra obrany a v roku 2005 sa stal náčelníkom abcházskeho generálneho štábu.

V analogickom kontexte je mediálne spomínaný **(13)** Alexander Pavluško, ktorý bol na konci novembra 2007 odvolaný z funkcie náčelníka štábu Zmiešaných síl pre udržanie mieru a koncom apríla 2008 vymenovaný za námestníka abcházskeho ministra obrany.

Najvplyvnejším predstaviteľom Moskvy je v Abcházsku podpredseda ruského parlamentného výboru pre bezpečnosť Vladimír Kolesnikov. On a jeho vplyvný brat Viktor sa narodili v roku 1948 v Gudaute v Abcházsku. Podľa **(14)** Vladimír Kolesnikov študoval na právnickej fakulte Rostovskej štátnej university. Pracoval ako vyšetrovateľ, hlavný vyšetrovateľ, hlavný vyšetrovateľ pre osobitne závažné prípady kriminálneho vyšetrovania, zástupca veliteľa oddelenia pre obzvlášť závažné prípady kriminálneho vyšetrovania a zástupca veliteľa oddelenia kriminálneho vyšetrovania. Neskôr sa stal veliteľom pohotovostného útvaru a veliteľom oddelenia vyšetrovania trestnej činnosti. Následne odišiel na štúdiá na akadémiu sovietskeho ministerstva vnútra v Moskve, kde získal kandidatúru právnych vied. Po obhájení kadidatúry sa vrátil do Rostovu na Done, kde pracoval ako splnomocnený veliteľ a zástupca veliteľa organizačného a kontrolného oddelenia vnútornej správy rostovského Krajského výkonného výboru. Krátko nato bol prevelený do Moskvy a vymenovaný za

zástupcu veliteľa ruskej kriminálnej polície. Neskôr sa stal veliteľom hlavnej správy kriminálneho vyšetrovania ruského ministerstva vnútra. Vďaka svojim zásluhám počas občianskych nepokojov sa stal prvým námestníkom ruského ministra vnútra. Stal sa členom medzirezortnej komisie ruskej Rady bezpečnosti pre hospodársku bezpečnosť. Na jar 1998 bol odvolaný z postu veliteľa hlavnej správy kriminálneho vyšetrovania. Zotrval vo funkcii námestníka ministra vnútra, neskôr však kvôli konfliktu s ministrom vnútra podal žiadosť o uvoľnenie z funkcie. Pokračoval v karéere na generálnej prokuratúre, na ktorej sa stal poradcom generálneho prokurátora a neskôr jeho námestníkom. V roku 2006 sa stal asistentom ruského ministra spravodlivosti. Na jeseň roku 2007 bol sa stal poslancom Štátnej dumy za Jednotné Rusko, podpredsedom parlamentného výboru pre obranu a bezpečnosť a členom komisie pre kontrolu výdavkov z rozpočtových zdrojov. Počas svojho pôsobenia na ministerstve vnútra a na generálnej prokuratúre viedol vyšetrovanie veľkého počtu závažných trestných káuz na severnom a južnom Kaukaze vrátane teroristického útoku v Beslane. Vo voľbách abcházskeho prezidenta v roku 2004 podporoval proruského kandidáta Raula Chadžimbu. Počas sporu Bagapša a Chadžimbu po sporných voľbách negocioval dohodu o národnom zmierení. V médiách sa špekuluje o možnej Kolesnikovovej kandidatúre na post abcházskeho prezidenta (15).

Abcházske veteránske hnutia: smerom k reintegrácii?

Bagapšovu politiku podporuje neoficiálny líder abcházskych veteránov, abcházsky minister obrany Merab Kišmarija. Narodil sa v roku 1961 v Očamčire. Podľa (16) po skončení základnej vojenskej služby v Turkménsku absolvoval inžinierske štúdium na Alma-Atskom vševojskovom veliteľskom učilišti. Bol veliteľom motostreleckej čaty 162. motostreleckého pluku 58. motostreleckej divízie 36. armádneho zboru v Kizil-Arvate v Turkménsku. Počas vojny v Afganistane pôsobil ako veliteľ motostreleckej roty, veliteľ veliteľskej roty, zástupca

veliteľa motostreleckého práporu 371. gardového motostreleckého pluku 5. gardovej motostreleckej divízie 40. vševojskovej armády. Aktívne sa podieľal na operáciách v Kandaháre, Herate, Džalálabáde, Panšere a i. V roku 1988 bol zranený pri explózii míny následným výstrelom ostreľovača. Po zotavení opätovne nastúpil do služby v 40. armáde v meste Kuške v Turkménsku (na hranici s Afganistanom). V roku 1989 sa vrátil do Abcházska a nastúpil do funkcie očamčirského vojenského komisára. Neskôr pôsobil ako vrchný inšpektor na očamčirskom Krajskom oddelení vnútra. V roku 1992 bol vymenovaný za náčelníka Štábu partizánskeho hnutia na východnom fronte, následne sa stal veliteľom východného frontu. Od roku 1993 pôsobil ako námestník abcházskeho ministra obrany a prvý námestník ministra obrany a abcházsky vojenský komisár. Koncom júna 2007 bol vymenovaný za ministra obrany RA. Je očamčirským Abcházcom a lídrom najvplyvnejšieho abcházskeho veteránskeho hnutia Amcachara.

Spoluzakladateľom a lídrom hnutia Amcachara bol súčasný viceprezident Raul Chadžimba. Po tom, ako táto organizácia podporila Bagapša vo voľbách prezidenta v roku 2004, došlo v nej k rozkolu a Chadžimba založil hnutie veteránov Aruaa, ktoré je v súčasnosti považované za opozičný subjekt. Chadžimbu vo voľbách podporovala Moskva, v súčasnosti už však podľa vyjadrenia Mamuku Arešidzeho pre portál DespiteBorders.com (17) možno vraviť o tom, že v jeho prípade ide o postavu, v ktorej sa Moskva sklamala. Podľa (18) sa Chadžimba narodil v roku 1958 v Tkvarčeli v Abcházsku. Po skončení vojenskej služby pracoval v tkvarčelskom mestskom výbore Komsomolu a ako zámočník v rekreačnom zariadení v suchumskom okrese. Neskôr študoval na právnickej fakulte Abcházskej štátnej university, po ukončení štúdia pracoval ako právny konzultant na Suchumskom chemickom závode. V druhej polovici osemdesiatych rokov absolvoval stáž na Vysokej škole KGB v Minsku., neskôr sa stal kapitánom tkvarčelského oddelenia KGB. Počas gruzínsko-abcházskeho konfliktu pôsobil na východnom fronte ako veliteľ vojenskej rozvedky a kontrarozvedky.

Neskôr pôsobil ako riaditeľ abcházskej bezpečnostnej služby, vedúci oddelenia pre boj proti pašeráctvu abcházskeho Štátneho colného výboru a ako podpredseda abcházskeho Štátneho colného výboru. Od roku 1999 do roku 2001 bol predsedom abcházskej Štátnej bezpečnostnej služby. V rokoch 2001 - 2002 pôsobil ako prvý podpredseda abcházskej vlády. v rokoch 2002 – 2003 bol ministrom obrany a podpredsedom abcházskej vlády. V rokoch 2002 - 2003 bol prvým podpredsedom vlády a ministrom obrany. Od roku 2003 bol predsedom abcházskej vlády. S podporou Moskvy neúspešne kandidoval vo voľbách prezidenta na jeseň roku 2004. Po dosiahnutí Kolesnikovom sprostredkovaných dohôd s protikandidátom Bagapšom pôsobí od roku 2005 ako abcházsky viceprezident.

Lídrom hnutia Aruaa je Vladimír Aršba, pôsobiaci od augusta 2008 vo funkcii poradcu prezidenta pre vojenské otázky. Narodil sa v roku 1959 v Tbilisi v rodine vojaka z povolania. Podľa (19) študoval na Tbilisskom delostreleckom učilišti, následne slúžil v Skupine sovietskych vojsk v Nemecku ako veliteľ rádiolokačného komplexu v rámci batérie zvukovej a rádiolokačnej rozvedky. Neskôr pôsobil v Afganistane ako veliteľ čaty optickej rozvedky v rámci delostreleckého pluku. Následne pôsobil v hodnosti nadporučíka zvukovej a rádiolokačnej rozvedky. Zúčastnil sa na ôsmich armádnych operáciách 108. motostreleckej divízie v rámci 40. armády. V roku 1982 bol pri evakuácii ťažko zranený, od roku 1983 pôsobil v Arménsku ako veliteľ veliteľskej delostreleckej batérie 7. armády. V roku 1988 sa po mohutnom zemetrasení v Arménsku aktívne zúčastňoval na záchrane osôb a na likvidácii dôsledkov živelnej pohromy v Spitaku. Neskôr pôsobil v pohraničnej v oblasti etnického konfliktu medzi Arménskom a Azerbajdžanom ako zástupca vojenského veliteľa Idževanskej oblasti a ako náčelník štábu delostreleckej divízie. Od roku 1989 slúžil v Abcházsku. Pôsobil ako vojenský komisár v Tkvarčeli a ako veliteľ Agudzerského práporu Abcházskeho pluku (tzv. abcházskej gardy). Neskôr sa stal podpredsedom Asociácie vojakov – internacionalistov Abcházska (organizácia veteránov vojny v Afganistane). V roku 1992 ako veliteľ práporu

bránil pozície pri rieke Inguri na abcházsko-gruzínskej hranici. Participoval na organizácii obrany Červeného mosta v Suchumi. Na základe poverenia predsedom abcházskej Najvyššej rady začal formovať osobitný prápor, pri nálete na Suchumi však utrpel zranenia. Následne bol transportovaný z Gudauty do Tkvarčali, kde pôsobil do ako faktický veliteľ východného frontu. Neskôr bol prevelený naspäť do Gudauty, kde bol vymenovaný za veliteľa abcházskej armády. Od októbra 1992 pôsobil ako vykonávajúci funkciu ministra obrany, neskôr ako poradca predsedu abcházskej Najvyššej rady pre vojenské otázky. V roku 1993 sa stal abcházskym vojenským komisárom. V rokoch 1997 - 2004 pôsobil ako námestník ministra obrany a náčelník abcházskeho generálneho štábu. Vo voľbách abcházskeho prezidenta v roku 2004 bol kandidátom na viceprezidenta, kandidoval spoločne s kandidátom na prezidenta Sergejom Šambom. Od roku 2007 pôsobí ako líder hnutia veteránov Aruaa. V auguste 2008 bol vymenovaný do funkcie poradcu prezidenta pre vojenské otázky. Podľa vyjadrenia Mamuku Arešidzeho pre portál DespitesBorders.com **(20)** vymenovanie Aršbu za poradcu prezidenta nepredstavuje posilnenie pozícií hnutia Aruaa. Podľa uvedeného vyjadrenia cieľom vymenovania je zo strany Bagapša priblíženie ľudí, ktorí sú momentálne v relatívnej opozícii. Získavanie členov tejto organizácie na svoju stranu je podľa Arešidzeho jedným z Bagapšových cieľov.

Prognóza

Vzhľadom na podnikateľskú atraktivnosť Abcházska a relatívne vysokú mieru súdržnosti abcházskeho etnika **(21)**, ktoré pri nevysokom zastúpení v počte obyvateľov **(22)** stráca v Abcházsku na mocenskej relevantnosti, Ruská federácia sa bude usilovať o postupné ovládnutie abcházskej politiky a hospodárstva **(23)**. Pri predpoklade pokračujúcej konsolidácie abcházskych politických síl a klanov možno v strednodobom horizonte predpokladať silnejúci tlak na zintenzívnenie abcházsko-tureckých obchodných a politických

vzťahov, umožnenie návratu potomkov abcházskych mudžahedínov či na uskutočnenie iných krokov vedúcich k posilneniu postavenia abcházskeho etnika v konkurenčnom boji s rastúcim ruským vplyvom v Abcházsku. Vzhľadom na mocenskú prevahu Ruskej federácie možno pri vylúčení iných faktorov predpokladať postupnú rezignáciu lídrov abcházskeho etnika na udržanie mocenského postavenia. Ako prostriedok k ovládnutiu abcházskej politiky a hospodárstva bude Moskva používať ako negatívny nástroj Vladimíra Kolesnikova a ako pozitívny nástroj Sergeja Šambu (24), disponujúcim značnou popularitou nielen v gudautskom kraji, ale aj na území celého Abcházska.

Poznámky:

(1) Григорьев, Семен, In: Лентапедия (энциклопедия ньюсмейкеров),

URL: www.lenta.ru/lib/14192554

(2) Игорь Ахба назначен Чрезвычайным и Полномочным Послом Абхазии в России.

Официальный сайт Президента Республики Абхазия, 14/11/2008, URL:

<http://www.abkhaziagov.org/ru/president/press/news/detail.php?ID=14655>

(3) plné znenia zmlúv je dostupné na URL:

<http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/09/206583.shtml>

a

<http://www.kremlin.ru/text/docs/2008/09/206582.shtml>

(4) Россия заключит с Абхазией соглашение по военному сотрудничеству. RIA Novosti, 23/12/2008, URL: http://www.rian.ru/defense_safety/20081223/157904033.html

(5) Lakoba, Stanislav Z.: КТО ЕСТЬ КТО В АБХАЗИИ. Общественно-политическая и военная элита Абхазии 1991–2004 гг.. MOSKVA : Materik 2004, s. 189 – 199, dostupné na URL <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/>

(6) Braxatoris, Martin: Bagapš sa v politike snaží zachovať nezávislosť. Gruzínsky politológ Mamuka Arešidze v rozhovore pre DespiteBorders. In: DespiteBorders.com, 19.12.2008, s. 3, URL: <http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/areshidze.pdf>

(7) porov. Braxatoris, Martin: Bagapš sa v politike snaží zachovať nezávislosť. Gruzínsky politológ Mamuka Arešidze v rozhovore pre DespiteBorders. In: DespiteBorders.com, 19.12.2008, s. 2, URL: <http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/areshidze.pdf>

(8) Не бывает плохих народов. Президент Абхазии Сергей Багапш надеется, что в ООН, наконец, услышат правду о ситуации на Кавказе. In: Rossijskaja gazeta, 8.9.2008, URL: <http://www.rg.ru/2008/09/08/bagapsh-dz.html>

(9) Lakoba, Stanislav Z.: КТО ЕСТЬ КТО В АБХАЗИИ. Общественно-политическая и военная элита Абхазии 1991–2004 гг.. MOSKVA : Materik 2004, s. 157, dostupné na URL <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/>

(10) Braxatoris, Martin: Bagapš sa v politike snaží zachovať nezávislosť. Gruzínsky politológ Mamuka Arešidze v rozhovore pre DespiteBorders. In: DespiteBorders.com, 19.12.2008, s. 5, URL: <http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/areshidze.pdf>

(11) Lakoba, Stanislav Z.: КТО ЕСТЬ КТО В АБХАЗИИ. Общественно-политическая и военная элита Абхазии 1991–2004 гг.. MOSKVA : Materik 2004, s. 185, dostupné na URL <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/>

(12) Зайцев, Анатолий. In: Лентапедия (энциклопедия ньюсмейкеров), URL: <http://www.lenta.ru/lib/14162137/>

(13) «Армия Абхазии слаба и деморализована» Виктор Дятликович, корреспондент отдела «Политики» журнала «Русский репортер». In: Expert.ru, 29.5.2008, URL: http://www.expert.ru/printissues/russian_reporter/2008/20/qa_kuteliya/

(14) Колесников, Владимир. In: Лентапедия (энциклопедия ньюсмейкеров), URL: <http://lenta.ru/lib/14159597/full.htm>

(15) rozgri napr. СМИ: Следующим президентом Абхазии может стать ставленник Путина. ROSBALT, 17.11.2008, URL: <http://www.rosbalt.ru/2008/11/17/542415.html>, porov. Braхatoris, Martin: Bagapš sa v politike snaží zachovať nezávislosť. Gruzínsky politológ Mamuka Areshidze v rozhovore pre DespiteBorders. In: DespiteBorders.com, 19.12.2008, s. 3, URL: <http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/areshidze.pdf>

(16) Lakoba, Stanislav Z.: КТО ЕСТЬ КТО В АБХАЗИИ. Общественно-политическая и военная элита Абхазии 1991–2004 гг.. MOSKVA : Materik 2004, s. 176, dostupné na URL <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/>

(17) Braxatoris, Martin: Bagapš sa v politike snaží zachovať nezávislosť. Gruzínsky politológ Mamuka Arešidze v rozhovore pre DespiteBorders. In: DespiteBorders.com, 19.12.2008, s. 3, URL: <http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/areshidze.pdf>

(18) Lakoba, Stanislav Z.: КТО ЕСТЬ КТО В АБХАЗИИ Общественно-политическая и военная элита Абхазии 1991–2004 гг.. MOSKVA : Materik 2004, s. 172, dostupné na URL: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/>

(19) Lakoba, Stanislav Z.: КТО ЕСТЬ КТО В АБХАЗИИ Общественно-политическая и военная элита Абхазии 1991–2004 гг.. MOSKVA : Materik 2004, s. 154, dostupné na URL: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/>

(20) Braxatoris, Martin: Bagapš sa v politike snaží zachovať nezávislosť. Gruzínsky politológ Mamuka Arešidze v rozhovore pre DespiteBorders. In: DespiteBorders.com, 19.12.2008, s. 6, URL: <http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/areshidze.pdf>

(21) oba faktory porov. so situáciou v Južnom Osetsku

(22) pozri: НАСЕЛЕНИЕ АБХАЗИИ, URL: <http://www.ethno-kavkaz.narod.ru/rnabkhazia.html>

(23) v prospech tvrdenia o snahe Moskvy uskutočniť daný proces postupne, t.j. bez výrazného vyhrotenia situácie, svedčí vysoká atraktívnosť abcházskeho pobrežia z hľadiska turistického ruchu, do ktorého investuje primátor Moskvy Jurij Lužkov (pozri. napr. Braxatoris, Martin: Lokálne konflikty alebo skutočná hrozba vojny? Súčasný stav mierového procesu v Abcházsku. In: DespiteBorders.com, 16.10.2007, s. 1-2, URL:

http://www.despiteborders.com/clanky/data/upimages/abchazsko_SK.pdf). Objavil sa dokonca názor bývalého veľvyslanca Gruzínska v Moskve Erosi Kicmarišviliho, že fakt, že sa augustový konflikt medzi Ruskom a Gruzínskom neodohral v Abcházsku, ale v Južnom Osetsku, súvisí s relevanciou podnikateľských aktivít v turistickom ruchu (pozri Грузия готова обнародовать августовские материалы, включая переписку Медведева и Саакашвили. In: NEWSru.com, 26.12.2008, URL: <http://www.newsru.com/world/26dec2008/secret.html>

(24) рогов. Москва проталкивает тандем Шамба – Колесников. In: Наша Абхазия, 27.01.2009, URL: <http://abkhazeti.info/press/1233113616.php>